

AKDENİZ ÜLKELERİ AÇISINDAN AVRUPA ENTEGRASYONU

Mesut YILMAZ

Zagreb – 9 Eylül 2003

Güneydoğu Avrupa, Balkanlar ve Türkiye'nin Avrupa'ya entegrasyonu

Bugün Akdeniz havzasında yer alan Avrupa ülkelerinden İspanya, Portekiz, Fransa, İtalya ve Yunanistan AB üyesidirler. Bunlara Malta ve Kıbrıs'ta katılıyor. Ancak Türkiye katılmadan Akdeniz'deki AB entegrasyonu tamamlanmış olmayacaktır. Tarihin akışı, Balkan ülkeleriyle birlikte Hırvatistan'ın da AB üyeliğinin gerçekleşmesi yönündedir. Öncelikli olarak Avrupa kıtası içindeki sorunlara odaklanan Avrupa Birliği Balkanlardaki sorunlara ilk başta yönelmemenin büyük sıkıntısını yaşamıştır. Bugün Doğu ve orta Avrupa'yı kendisine katmış olan AB'nin Balkanlara yönelmesi kaçınılmaz olmuştur.

Hırvatistan, Bosna, Kosova ve Arnavutluk dahil, bütün Güneydoğu Avrupa eninde sonunda AB'nin bir parçası olacak, Türkiye de AB'ne girecektir. Bunun kolay olmayacağını hepimiz biliyoruz. Ancak AB'nin Balkanlar ve Türkiye'nin katılımıyla hedefine ulaşacağını da biliyoruz..

Balkanlar ve Güneydoğu Avrupa, Avrupa'nın güvenliği ve istikrarı açısından son derece önemli bir bölgedir. Avrupa'nın güvenliği açısından Doğu Akdeniz, Balkanlar, Yakın Doğu ve Karadeniz Bölgesi'ni istikrara kavuşturmak, aradaki gerilimi ortadan kaldırmak ve bu bölgeyi gerçek bir ekonomik kalkınma, büyüme sürecine sokmak AB açısından son derece önemlidir.

Avrupa'nın güvenlik ve istikrarı açısından bu bölge birinci önceliğe sahiptir. Dolayısıyla AB ülkeleri bu bölgenin tümüyle AB'ye girmesini istemeli ve çaba göstermelidir.

Avrupa Birliği Balkanlar ile ilgili sorunları önümüzdeki 5-6 yıllık süre içerisinde çözebilirse, sadece iktisadi anlamda değil siyasi anlamda da oldukça güçlenecektir.

Kıbrıs meselesi de çözüldüğünde AB gücünü Doğu Akdeniz Bölgesi'ne yayacaktır. Bu durumda karşımıza Ortadoğu'daki, Akdeniz'deki ve dünyadaki siyasi konularla daha fazla ilgilenecek bir Avrupa Birliği çıkacaktır.

Şu anda AB'nde görülen en büyük sorun, Akdeniz ve Ortadoğu konusuyla ilgilidir. Bugün ilgisiz gözükmeye çalışsa da AB bu bölgelerle ilgili ortak politikalar geliştirmek ve bu bölgelerdeki gelişmelerle yakından ilgilenmek zorunda kalacaktır. AB ortak dış politika, ortak güvenlik ve savunma konularında önümüzdeki 8-10 yıl içerisinde gittikçe kurumsallaşarak güçlendikçe bu bölgelerle daha fazla ilgilenecektir.

AB'ne entegrasyon süreci Akdeniz ülkelerinde demokrasiyi güçlendirmiştir

Akdeniz Havzası ülkeleri coğrafi özellikleri kadar tarihi gelişimleri bakımından da benzerlik göstermektedirler. Bu özellikle Avrupa entegrasyon sürecine dahil olan Akdeniz ülkeleri için daha fazla geçerlidir.

Akdeniz'in Avrupa sahillerinde yer alan ülkeler açısından Avrupa entegrasyonu süreci, askeri yönetimlerin baskısından demokrasiye geçiş anlamı taşımaktadır.

Yunanistan, İspanya ve Portekiz açısından durum böyledir. Fransa ise Avrupa entegrasyonu ile birlikte asker ağırlığının azaldığı bir ülkedir.

Şimdi AB ile müzakerelere hazırlanan Türkiye’de de Fransa’dakine benzer bir süreç işlemekte, ordunun sivil siyaset üzerindeki ağırlığı kalkmaktadır. AB sürecinin demokrasiyi güçlendiren etkisini bütün bu örneklerde görmek mümkündür. Üstelik bu süreç kansız ve sancısız bir şekilde işlemektedir. Türkiye’nin Avrupa’ya bağlanma perspektifi; Yunanistan’da, İspanya’da ve Portekiz’de olduğu gibi demokrasiyi güçlendirmiştir.

AB’ne entegrasyon süreci Akdeniz ülkelerinde etnik gerilimleri azaltmıştır

Akdeniz’in Avrupa sahillerinde yer alan ülkeler açısından Avrupa entegrasyonu süreci, etnik sorunlardan kaynaklanan gerilimlerin düşürülmesi anlamına gelmektedir. Şüphesiz ki doğası asırlar boyu devam eden etnik sorunların AB süreci içerisinde tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Ancak bu alandaki AB kriterleri, azınlık haklarının garanti altına alınmasını sağlayarak, etnik gruplar üzerinde ayrılıkçılığı körükleyen şiddet ve baskı ortamını ortadan kaldırmaktadır. Zaman zaman etnik temelde şiddet olayları görülse bile bu şiddet bir sarmala dönüşüp bütün toplumu içine alamamaktadır.

İspanya, Fransa ve İtalya’da etnik sorunların önemli bir kısmı şiddet içermeyen yollardan çözülmüştür.

Şimdi de AB süreci, benzer bir şekilde Türkiye’nin etnik alandaki sorunlarını yumuşak bir şekilde çözmesine yardımcı olmaktadır. Sürecin ilerlemesiyle birlikte Türkiye’deki etnik gerilim düşmektedir.

AB’ne entegrasyon süreci Akdeniz ülkelerinde ekonomik kalkınmayı sağlamıştır

Akdeniz’in Avrupa sahillerinde yer alan ülkeler açısından Avrupa entegrasyonu süreci, yabancı sermaye girişinin artmasını sağlamış ve bu şekilde ülkelerin kalkınma ve istihdam sorunlarını çözmesine yardımcı olmuştur. İspanya, Yunanistan ve Portekiz örneklerinde bunu görmek mümkündür.

Türkiye’nin üyeliğine karşı çıkan bazı çevreler Türkiye’nin üyeliğinin AB’ne getireceği ekonomik yük üzerinde durmaktadırlar. Bu konuda yapılan yorum ve değerlendirmelerde telaffuz edilen rakamlar ise AB kamuoyunu ürkütmek amacıyla abartılmaktadır.

Türkiye’nin AB ortalamasının altında bir kalkınmışlık seviyesinde olduğu doğrudur. Ancak doğru olan bir başka şey de doğal olarak müzakere sürecinin aday ülkelerin ekonomik kalkınması sonucunu da doğurduğudur. Daha da önemlisi, Türkiye’nin AB’ne katkıları konusunda ekonomik büyüme potansiyeli, iç ve dış pazarları ve girişimciliği yeterince vurgulanmıyor. Türkiye’nin AB için ekonomik açıdan da bir artı değer oluşturması, Avrupa’da yalnızca özel sektör ve siyasi çevrelerin bir bölümünde dikkate alınmıyor. Türkiye’deki pek çok ekonomist tartışmanın yanlış yapıldığı kanaatinde... Türk ekonomistler bugünün değil yarının Türkiye’sinin AB üyesi olacağını dikkate alınmasını istiyorlar. Eğer konuya böyle bakılırsa Türkiye’nin AB için sorun değil, fırsat kaynağı olduğu ortaya çıkacaktır.

Türkiye, AB ile müzakerelere başlamasının ardından büyük oranda yabancı sermaye çekebileceğini düşünmektedir. Türkiye’nin AB üyeliğinden beklediği asıl ekonomik yarar, çekmeyi umduğu büyük miktarlardaki yabancı sermaye girişidir. Türkiye AB’nin yeni üyelerini AB fonlarından ve diğer kaynaklarından yararlandırmakta isteksiz olduğunun farkındadır. Bu nedenle asıl çalışmaları ve beklentileri yabancı sermaye girişinin artması üzerinedir.

Gerçekten de yerli sermayenin yetersiz olması nedeniyle Türkiye ekonomik potansiyelini yeterince değerlendirememektedir. Avrupa ile entegrasyon sürecinde Türkiye’nin yabancı yatırımcılar için her bakımdan çok daha güvenli ve istikrarlı hale gelmesi mümkün olacaktır.

Bunun tabii bir sonucu olarak yabancı sermaye girişi de artacaktır. Buna bağılı olarak Türkiye’de yatırım ve istihdam alanında büyüme olacaktır.

Türkiye’nin AB’ne girmesine karşı çıkan Avrupadaki kimi çevreler, bu karşı çıkışlarını Türkiye’nin AB’ne girmesiyle birlikte büyük bir Türk nüfusun AB ülkelerine göç edeceği gerekçesine dayandırmaktadırlar. Ülkelerinin AB’ye girmesinden sonra ne İspanyollar, ne Portekizliler ne de Yunanlar öteki üye ülkelere göç etmişlerdir. Bu tür felaket tellallıkları o zaman da yapılmıştır. Bu tür basma kalıp görüşler, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine uygulanan vize zorunluluğunun kaldırılması sırasında da ortaya atılmıştı. O zamandan beri milyonlarca Polonyalı, Macar ve Çek, Almanya’ya sel gibi geldi mi? AB’ye üyelik vizyonu, bu ülkelerin insanlarını vatanlarında tutmuştur. İnsanları ülkelerinden dışarıya sürükleyen şey umutsuzluktur. Bundan da şu sonucu çıkarmak gerekir: Türkiye’nin AB üyeliği için en fazla çaba harcaması gerekenler, Türklerin Türkiye’de kalmasını isteyenler olmalıdır.

AB’ne entegrasyon süreci Akdeniz’de barışa ve istikrara katkıda bulunacaktır

Avrupa entegrasyonu, Avrupa devletlerinin birbirleriyle bir daha savaşmaması gibi çok önemli bir sonuç doğurmuştur. AB’nin kuruluşunun gerekçelerinden en önemlisi Avrupa’da büyük yıkımlara ve kayıplara yol açan Birinci ve İkinci Dünya Savaşı gibi savaşların yaşanmamasıdır. Son yüzyılları savaş ve sürgünler belirlediği içindir ki, Avrupa bütünleşmesi sürekli ileri götürülmektedir. Geçmişteki savaşlar ayırmaz, yükümlülük getirir. Avrupa bütünleşmesi olmasaydı, Alman-Polonya veya Alman-Fransız uzlaşması da düşünülemezdi. Yunan-Türk yakınlaşması da Türkiye’nin AB süreciyle ilerleme kaydetmiştir..

Türkiye’nin AB’ne üyeliğiyle birlikte Yunanistan ile Türkiye arasındaki silahlı gerilimler de kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Türkiye’nin üyeliği ile Türk-Yunan ilişkileri daha da gelişecek Ege’de ve Balkan bölgesinde daha fazla istikrarı sağlayacaktır. Bölgede daha büyük bir istikrar ve işbirliği ticarete, enerjiye, taşımacılığa ve çevre projelerine potansiyel sağlayacaktır.

1999’dan itibaren Yunanistan, dışlanmış ve yalnız bırakılmış bir Türkiye’nin, çok daha tehlikeli olabileceğini, dolayısıyla Türkiye’nin de Avrupa Birliği’ne katılmasının daha iyi olacağını anlayıp siyasetini derin bir şekilde yeniden gözden geçirmiştir. Ama bu dengeli ve gerçekçi vizyonun Yunanistan tarafından aşırı istismarcılığa kurban edilmemesi gerekir. Türkiye’nin üyelik sürecinin sonuca ulaşması, bugünkü kaygıların da ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Entegrasyon sürecinde Türkiye şu an yaşadığı kimi sorunları kısa sürede aşacak ve AB kriterlerine uygun hale gelecektir. Kıbrıs sorunu da buna dahildir. 60’lı yıllarda Fransa ve Almanya, Cezayir Savaşı konusunda anlaşamıyorlardı fakat bu anlaşmazlık Avrupa’nın inşa edilmesi için işbirliği yapmalarına engel olmamıştı.

Türkiye’nin üyeliği ortak Avrupa çıkarlarını destekleyecek ve savunacaktır.

Türkiye’nin sadece Avrupa için değil, dünyanın büyük kesiminin istikrarı için de büyük bir önem taşıdığını herkes kabul etmektedir. Türkiye NATO’nun ikinci büyük ordusuna sahiptir, İsrail’le iyi ilişkileri olan bir ülkedir, Avrupa Orta Doğu’da, Balkanlar’da veya Kafkasya’da huzur ve güven istiyorsa Türkiye temel bir ülkedir. Güvenilir bir NATO müttefiki olarak Türkiye’nin üyeliği ortak güvenlik ve dış politikasının hem askeri hem de sivil yönünü sağlamlaştıracaktır. Türkiye’yi kapsayan AB, demokratik olmayan rejimlerden gelen tehditler, terörizm, silahlanma, dini radikalizm ve halkların kitlesel çapta göçü ve eroir, silah ve insan kaçakçılığı dahil olmak üzere, siyasi sorunlar ve krizlerle başa çıkmada daha verimli olacaktır.

Bugünkü Türkiye Batı'ya ve Avrupa'ya kendi bölgesinde önemli ölçüde istikrar sağladı. Bu rol, soğuk savaş sonrası küçülmedi, belki daha da büyüdü.

Türkiye'nin coğrafi ve jeopolitik açılardan AB için önem taşıdığı aşikardır. Türkiye'nin üye olduğu bir AB, Avrupa'nın önemli amaçlarından biri olan krizi önleme konusunda Kafkasya ve Orta Doğu gibi istikrarsız bölgelerde Birliğin nüfuzunu genişleterek, istikrarı teşvik edici bir rol oynayabilir. Bu, ileride siyasi şartlar ne olursa olsun, Irak için de geçerlidir.

AB Orta Asya'da, Türkiye'nin bu bölgeyle olan tarihi bağlarından yararlanarak, petrol yataklarına sahip oldukları için gelecekte ekonomik-politik açıdan büyük önem taşıyacak olan demokrasilerin istikrar kazanmasına katkıda bulunabilir.

Bir AB üyesi olarak Türkiye, demokrasi, barış, istikrar ve ekonomik kalkınmaya daha geniş bir alanda katkıda bulunacaktır. Akdeniz Bölgesindeki Ülkelerle ilişkilerini artıran Türkiye'nin bu bölgenin ve dolayısıyla Avrupa'nın istikrarı açısından önemli bir işlevi bulunmaktadır. Önümüzdeki dönem Orta Doğu Barış Sürecinin ilerlemesi ile birlikte Batı Akdeniz Ülkeleri ile Doğu Akdeniz Ülkeleri arasında ilişkilerin artma potansiyeli ve Orta Doğu bölgesinin Avrupa Birliği'nin dinamiğinden daha fazla etkilenme olasılığı ortaya çıkmaktadır. NATO içinde ikinci büyük orduya sahip olan ve barışı koruma operasyonlarına katılmaya hazır olduğunu birçok kez gösteren Türkiye, ortak dış ve güvenlik politikası yaratma çabalarında AB'ye güçlü bir ortak olabilir.

Türkiye bugün Avrupa için önemli ise, 21. Yüzyılın ortalarında çok daha önemli olacaktır. Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'daki karışıklık göz önünde bulundurulursa, kendinden emin, laik, demokratik ve gelişmiş bir Türkiye'nin krizler esnasında önemi ortadadır.

AB'ne entegrasyon süreci İslamla barışık bir şekilde ilerlemelidir

Avrupa entegrasyonu her geçen gün ilerlemektedir. Anayasa taslağı çalışmaları ve hızla ilerleyen genişleme süreci nedeniyle diyebiliriz ki yeni bir Avrupa kuruluyor. Bu durum bazı beklentiler uyandırdığı gibi, aynı zamanda bazı korkuları da beraberinde getiriyor. Bu konudaki tartışma kimlik sorunu konusuna bağlanıyor. "Avrupalı" olmak ne demek? Avrupa kültürünün belirleyici unsurları nelerdir? Avrupa kimliğinde Hıristiyanlığın yeri nedir? Tartışmaları Avrupa'nın gündemindedir.

Din farklılığı, Türkiye'yi Avrupa'ya ait görmeyenlerin en kuvvetli argümanlarından birini oluşturmaktadır. Bu konu, Avrupa'nın gelecekte kendini Hıristiyanlık eksenli bir yapıya dönüştürüp dönüştürmeyeceği, yani yüzyıllar öncesinde kaldığı düşünülen bir bağınazlığın yeniden bu kıtaya hakim olup olmayacağı tartışmalarını da beraberinde getirmektedir. Türkiye, nüfusunun çoğunluğu Hıristiyan olan Avrupa Birliğinin kendisini üyeliğe kabul ederek, Avrupa'yı Avrupa yapan Rönesans devrimini zirveye ulaştıracağı görüşündedir. Aksi yöndeki bir gelişme, yani halkının müslüman kimliği dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa Birliği dışında bırakılması ise, Avrupa'yı rönesans öncesine geriletecektir.

Türkiye ve onunla birlikte İslam, aslında çoktandır Avrupa'nın bir parçasıdır. Türkiye; Avrupa Konseyi'nin ve NATO'nun üyesi, 1963'ten beri AET ile ortak üye, 1996'dan buyana AB ile Gümrük Birliği ve BAB ortak üyesi, 1999'dan beri de AB üye adayı. Batı ve Doğu Avrupa'da sayısal olarak gözardı edilemeyecek 20 milyonluk bir Müslüman cemaati yaşıyor. Avrupa'nın bir parçası olan Balkanlarda ise İslam bin yıllık bir geçmişe sahip ve bu bölgede milyonlarca Müslüman yaşıyor.

Özellikle Avrupadaki bazı Hıristiyan muhafazakarlar, genellikle bir Müslüman ülkenin Hıristiyan Avrupası'na entegre olamayacağını ileri sürüyorlar. Bu da laikliğin Avrupa'da gerçekleşmediği anlamına geliyor. Türkiye ise, bir İslam ülkesi değil, laik bir ülkedir. Türkiye'nin üyeliğine karşı olanlar, Türk devletinden değil, Müslüman Türklerden

bahsediyorlar ve bunların Avrupa'ya sözde uymadıklarını belirtiyorlar. Peki Fransız, İngiliz ve Alman olarak Avrupa'da Avrupalı olarak yaşayan milyonlarca Müslümanlara ne demeli? Sadece Hristiyanlar mı Avrupalı sayılacak? Türkiye'yi, insanların inancı nedeniyle reddetmeye çalışanlar, Avrupadaki Hristiyan olmayanların eşitliğini de tartışmalı hale getirmektedirler. Bu tehlikeli bir düşüncedir

Bütün bu sebeplerden dolayı Avrupa entegrasyonu İslam ile barışık bir şekilde ilerlemelidir. Türkiye gibi Müslüman bir ülkenin AB'de yer alması, herşeyden önce AB'nin çoğulculuk niteliğinin tam anlamıyla belirginleşmesi olacaktır. Avrupa'nın tarihten gelen önyargılarının belirleyici etkisinin kalmadığını gösterecektir. Huntington'un Medeniyetler çatışması tezinde sözünü ettiği muhtemel çatışma alanlarının orta yerinde yer alan Türkiye'nin AB üyesi olması Hristiyan-Müslüman çatışması endişelerini de büyük ölçüde giderebilecektir. Türkiye'nin yüzü Batı'ya dönüktür ve laiklik ile müslümanlığı kendi içinde kurduğu uyumla birlikte yaşatmayı başarmıştır. Mantıklı bir modele ihtiyacı olan bölge için Türkiye en iyi örnektir.

“Medeniyetler Savaşı” tezinin sahipleri Bosna'dan başlayıp, Kosova'dan geçen ve Arnavutluk sınırına uzanan, Türkiye ve Kıbrıs'ın Türk kesiminden geçerek Akdeniz'in doğu kıyısı boyunca Fas'a kadar devam eden bir fay hattı çiziyorlar. Bir kısmı geleceğin gerilim ve savaşlarının bu fay hattı boyunca gerçekleşeceğini savunurken, diğer bir kısmı da fay hattındaki gerilime işaret etmekle yetinmeyip önümüzdeki elli yılın en önemli savaşlarının Fas'tan Çin'e kadar olan İslam ülkeleri topraklarında gerçekleşeceğini savunuyorlar.

Medeniyetler savaşı, kendiliğinden yerine gelen bir kehanetin tüm özelliklerine sahiptir: Ne kadar çok insan onun olacağını tahmin ederse, o kadar çabuk ortaya çıkacaktır. Ancak böylece, onu önleyecek çare de teşhis edilmiş oluyor: "Biz" ve "siz" sorusuna her iki tarafta da dini kriterler yerine siyasi kriterlere göre cevap verilirse, işte o zaman İslam ile Hristiyanlık arasındaki sınır, yer kürenin ihtilaf çizgisi olmaktan vazgeçecektir. O zaman "Avrupa", Hristiyanlığın sınırlarında değil, demokrasi ve çoğulculuğun diktatörlük ve otoriter yönetimlerle karşılaştığı yerde sona erecektir.

Türkiye'nin jeopolitik konumu; bulunduğu bölgenin özelliği ve periferisindeki ülkelerle olan kültürel ve tarihi ilişkileri; özellikle ekonomik-ticari bağlamda Avrupa ile Avrasya-Orta Asya-Ortadoğu arasında bir katalizör olabilme fırsatı vermiştir. Bu rolü –her iki tarafın da işine gelecek şekilde- hakkıyla oynayabileceği konusunda Türkiye'ye güvenilmelidir.. Avrupa ile Arap-İslam dünyası arasında bir aracı olarak Türkiye'nin yerine konacak bir başka ülke yoktur.

Huntington'un Türkiye'ye ilişkin öngörüsü Türkiye'nin Avrupa'dan uzaklaşması ve kopmasıyla gerçekleşebilir. Halbuki bugün Türkiye bütün gücüyle Avrupa'nın kapısını zorlamaktadır.

Türkiye, Huntington'ın "medeniyetlerin çatışacağı" tezine ölümcül bir darbe vurabilir. 11 Eylül sonrasında yalnız AB ve ABD'nin değil tüm dünyanın buna şiddetle ihtiyacı var.

Türkiye'nin AB üyeliği, Müslüman dünyasına, Batı ile Müslüman devletler arasında köklü çatışmaların olmadığı yönünde verilen bir sinyal olacaktır.

Dünyanın üç eski kıtasını; Asya, Avrupa ve Afrika'yı birleştiren Akdeniz Havzası; kültürel ilişkiler, ticari alış verişler ve siyasal çatışmalar bakımından dünyanın en farklı bölgelerinden biridir. Akdeniz Havzası bu nedenle farklı özellikler taşıyan birçok uygarlığın kaynağı ve birleşme noktası olmuştur. AB, Akdeniz havzasının gelecekte de farklı uygarlıklara ev sahipliği yapacağı gerçeğini gözden kaçırmamalıdır.

Barselona Süreci

Akdeniz ülkeleri açısından Avrupa entegrasyonunu ele alacaksa öncelikle bugüne kadarki Avrupa-Akdeniz entegrasyon sürecini sorgulamalıyız.

Bu noktada karşımıza ilk çıkan Barcelona sürecidir. Akdeniz'de barış ve güvenliğin tesisi ve bölgenin kalkınma ve ilerlemesinin, ekonomik ve mali işbirliğinin geliştirilmesiyle sağlanabileceği görüşünden hareketle 1995 yılının Kasım ayında Barcelona süreci başlatılmıştır. Ancak Barcelona Sürecinin üç sepetinde bugüne kadar gerçekleştirilen faaliyetler, Avrupa-Akdeniz işbirliğinde şimdiye kadar somut bir ilerleme kaydedilemediğini göstermektedir.

Siyasi ve güvenlik konularının geliştirilmesi ve güven artırıcı önlemler alınması konusunda Akdeniz'deki Ortaklar arasındaki görüş farklılıkları sebebiyle bir ilerleme sağlanamamıştır. Sürecin ikinci ayağını teşkil eden ekonomik ve mali ortaklık konularında da gözle görülür, somut hedeflere ulaşılamamış olup, bu alanda yapılan toplantı ve faaliyetlerin de fikir alışverişi çerçevesinden öteye gidemediğini söylemek mümkündür. Sürecin bu ikinci sepetinde tarafların ilgisini çeken ve hayata geçirilebilen yegane gelişmeyi, proje bazında tahsis edilen MEDA fonları teşkil etmektedir. Ancak, MEDA-I Programından kimi ülkelerin istifade etmesinin siyasi nedenlerle engellenmesi ve ayrımcı bir muameleye tabi tutulması Barcelona sürecine duyulan şevki kırmıştır. Sürecin üçüncü ayağını teşkil eden sosyal, kültürel ve beşeri ortaklık konularında taraf ülkeler çeşitli kültürel konularda toplantı ve etkinlikler düzenlemiş olup, bu toplantılar Barcelona sürecine taraf ülkelerin sosyal, kültürel ve insani alanlarda ilgilendikleri ve işbirliğine ihtiyaç duydukları alanların öğrenilmesi açısından faydalı bir forum teşkil etmiştir. Bununla beraber ortak işbirliği alanlarının kurulması ve bunların kurumsallaştırılması amacıyla çeşitli ülkeler tarafından getirilen önerilerin ise siyasi mülahazalarla hareket edilmesi nedeniyle çoğu kez gerçekleşemediği görülmüştür.

Sonuç olarak, Barcelona Süreci içerisinde Avrupa-Akdeniz işbirliğinde ilerleme kaydedilememiştir. AB'nin işbirliği süreci için başlangıçta öngörmüş olduğu faaliyet programının fazla iyimser olduğu ortaya çıkmış ve süreç, daha çok AB'nin Akdeniz ülkelerine yaklaşımı açısından bir zemin hazırlamıştır.

Bu olumsuz gelişmelere rağmen Akdeniz havzasının tüm demokratik ülkelerini bir araya getirecek yeni bir Avrupa-Akdeniz Birliği başlatılmasını önerenler vardır. Avrupa Birliği'nin AB üyesi olmayan Akdeniz ülkeleri için özel bir programın olması ve bu ülkelerle özel ilişkiler kurulması doğru bir politikadır. Ancak hiç kimse Avrupa-Akdeniz Birliği'nin kurulmasını Türkiye'nin AB'ne girmesine alternatif olarak teklif etmeyi düşünmemelidir. Çünkü Türkiye böyle bir teklifi 1997 yılında reddetmiştir.

Yaşanan bütün güçlüklerle rağmen AB 2010 yılına kadar Akdeniz'in bütününe serbest ticari bölge haline getirilmesi düşüncesinden vazgeçmemelidir. Bu noktada İtalya'nın dönem başkanlığında bu konunun masaya yatırılarak gerekli girişimlerin yeniden başlatılması yerinde olacaktır.

Akdeniz'de işbirliği imkanları ve Türkiye

Sıcakkanlılık ve hoşgörü Akdeniz kimliğinin en belirgin özellikleri arasındadır. Akdeniz'de ortaya çıkan ve şimdi Batı'nın değerlerini oluşturan, gelişen evrensel uygarlığın hepimize ait bir ortak miras olduğuna inanıyorum.

Akdeniz havzası ülkeleri çok boyutlu çıkar ve eylem alanlarına sahiptirler. Bu ortak çıkar ve eylem alanlarındaki işbirliği 21'nci Yüzyıl dünyasının barış ve istikrarında belirleyici olacak bir ortaklığın gelişmesini sağlayacaktır.

Gerçekten, gelişen ticaret ve iletişim yolları üzerinde bulunan Akdeniz ülkelerinin konumları itibarıyla dünya ticaret ve iletişimde giderek artan bir ağırlık ve öneme sahip olması kaçınılmazdır..

Akdeniz ülkelerinin her alanda işbirliğini geliştirmesi AB'nin de yararına. Demokratik, çağdaş ve insani değerlerin Akdeniz bölgesine hakim olması AB'nin de talebidir.

Akdeniz havzası ülkeleri arasında işbirliği alanlarını genişletmeyi ve bunlara çeşitlilik kazandırmayı arzu etmekteyiz. Bu konuda elimizdeki en etkin araç hiç şüphesiz ekonomik faaliyetler olacaktır. Dinamik bir yapıya sahip olan ekonomi hızla büyümektedir.

Akdeniz ülkeleri eğer jeostratejik avantajlarını ekonomik avantajla birleştirirlerse bundan büyük ölçüde kazançlı çıkacaklardır. Çok iyi bir değerlendirme yapılacak olursa ekonomik avantajın politik avantajlara üstün geldiğini çok geçmeden görecektir.

Türkiye, ekonomik ve siyasi açıdan yalnızca kendinden ibaret bir ülke değildir. Türkiye'nin gerisinde Ortadoğu'dan Asya'ya, Akdeniz'den Karadeniz'e kadar uzanan fevkalade geniş ve mümbit bir coğrafya bulunmaktadır. Avrupa'nın bu büyük coğrafyada etkin ve kalıcı olmak için Türkiye'nin partnerliğine ihtiyacı vardır.

Türkiye bugün Kafkasya ve Orta Asya doğalgaz ve petrolünün başta Avrupa olmak üzere dünya pazarlarına ulaştırılmasında stratejik bir konuma sahiptir. Bu bağlamda Hazar Havzası ile Akdeniz Havzası'nın birbirine bağlanmasında Türkiye üzerine düşen sorumluluğu üstlenecektir.

Bu çerçevede, zengin doğal kaynaklara ve olanaklara sahip Kafkasya, Orta Asya Cumhuriyetleri, Balkanlar ve Ortadoğu'da Akdeniz havzası ülkeleri işadamlarının ortak yatırımlar geliştirmelerini arzulamaktayız.

Akdeniz Havzası, işbirliği yapabileceğimiz büyük bir potansiyel arz etmektedir. Akdeniz'in istikrarı ve güvenliği için işbirliği yapabileceğimiz gibi, bu havzanın ticari işbirliğimiz için de geniş imkanlar içerdiği kanaatimi belirtmek isterim. Bu yöndeki imkanlar beraberce araştırılmalıdır.

Akdeniz'de barış, istikrar ve güvenliğin sağlanması, ülkeler arasındaki iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, demokrasi ve insan haklarına saygının derinleştirilmesi, AB ile Akdeniz'e kıyıdaş ülkeler arasındaki ekonomik, ticari, turizm snai, kültürel ve bilimsel alanlar ile çevre konusundaki işbirliğinin artırılması için çalışmalıyız.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nde dile getirilen, sera gazı emisyon senaryoları ve projeksiyonları Akdeniz havzasında iklimin değişeceğini, yağışların ve su kaynaklarının azalacağını göstermektedir. Bu çerçevede AB'nin de desteğini alarak Akdeniz'de çevre kirliliğine ve kuraklığa karşı ortak tedbirler geliştirmeliyiz.

Akdeniz Havzası bütün dünya turistlerinin üçte birini ağırlıyor ve Amazonlar'dan sonra dünyanın ikinci önemli vahşi yaşam alanı. Mısır ve Türkiye Akdeniz Havzası'nda vahşi yaşam trafiği açısından kilit ülke. Havzanın doğal yaşam için kilit ülkeleri sayılan Türkiye ve Mısır için AB özellikle destek programları uygulamalıdır.

Kalıcı barış ve istikrarı sağlamak ve ekonomik anlamda rekabetçi üstünlük kazanmak için Akdeniz ülkelerinin bölgesel işbirliği ve entegrasyona yönelmesi şarttır. Akdeniz turizminin son on yılına baktığımızda, genel olarak bir gerileme ve Akdeniz kıyılarındaki geleneksel destinasyonlarda bir duraklama yaşandığı, buna karşın bölgesel işbirliğinin en iyi şekilde geliştirildiği Güney Pasifik adalarının yükselen değer olarak ortaya çıktığı izlenmektedir.

Akdeniz ülkeleri arasında turizm alanında kıyasıya rekabet yerine işbirliğine gidilmesi bölge ülkeleri açısından yararlı olacaktır. Bu suretle, rakip ürünler tamamlayıcı ürün haline

dönüştürülecek, yeni ürünlerle yeni pazar kesitleri oluşturulacak, Akdeniz ürün kimliği yaratılmış ve turizm piyasasında Akdeniz imajı yerleştirilmiş olacak, barış, istikrar ve refahın ortak çabalarla kurulması sağlanacaktır.

Bu bölgede iyi komşuluk ilişkilerinde bulunmanın turizm, dış ticaret, eğitim açısından önemi ortadadır. Bölgenin istikrarlı ve sürdürülebilir bir biçimde büyümesi herkesin yararınadır.

Avrupa'nın ortak geleceğinin çoğulculuk ve hoşgörü zemininde, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi çağdaş değer ve ilkeler çerçevesinde ve ekonomi başta olmak üzere her alanda işbirliğine dayalı olarak inşa edilmeye devam edilmesi gerekmektedir.